

Tabela 1. Kryteria oceny rozprawki maturalnej

140 Informator o egzaminie maturalnym z języka polskiego od roku szkolnego 2014/2015

Kryteria oceny rozprawki

A	Sformułowanie stanowiska wobec problemu podanego w poleceniu	B	Uzasadnienie stanowiska	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamyśl kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu
6	Stanowisko jest adekwatne do problemu podanego w poleceniu	18 Uzasadnienie trafne, szerokie i pogłębione 12 Uzasadnienie trafne i szerokie	4	Brak błędów rzeczowych	6	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wywodzi lub nieznaczne zabarzenia spójności	4	Styl stosowny	6	Brak błędów lub nieznaczne błędy nierządzące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieznaczne błędy nierządzące	
3	Stanowisko jest częściowo adekwatne do problemu podanego w poleceniu	8 Uzasadnienie trafne, ale wąskie 4 Uzasadnienie częściowe	2	Nie więcej niż jeden błąd rzeczowy	3	Zabarzenia funkcjonalności kompozycji	1	Znaczne zabarzenia spójności	2	Styl częściowo stosowny	3	Liczne błędy nierządzące lub nieznaczne błędy rządzące	2	Liczne błędy nierządzące lub nieznaczne błędy rządzące	
0	Stanowisko jest nieadekwatne lub brak stanowiska	0 Brak uzasadnienia stanowiska	0	Błędy rzeczowe	0	Brak zamyślni kompozycyjnego	0	Wywodzi niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rządzące	0	Liczne błędy rządzące	

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.
Jeśli w kategorii A praca uzyska 3 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.
Jeśli praca składa się z mniej niż 250 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.
Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Źródło: https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2015/Informatory/2015/Jezyk-polski.pdf.

Na podstawie kryteriów oceny rozprawki maturalnej wywiedziono kryteria podstawowe punktowane oraz kryteria rozmyte²³ – niepunktowane, ale konieczne do zaistnienia kryteriów punktowanych. Oto wykaz kryteriów:

Kryteria A

1. Zrozumienie tematu rozprawki, w tym słów kluczowych w kontekście – **punkty rozmyte**
2. Sformułowanie własnego stanowiska (tezy lub hipotezy) – **6 pkt**

Kryteria B

1. Określenie problematyki tekstu załączonego do tematu rozprawki – **punkty rozmyte**
2. Znalazienie elementów znaczących dla odczytania utworu pod kątem tematu – **punkty rozmyte**
3. Uzasadnienie stanowiska na podstawie załączonego fragmentu – **4 pkt**
4. Uzasadnienie stanowiska na podstawie całej lektury – **4 pkt**
5. Uzasadnienie stanowiska na podstawie innych tekstów literackich lub tekstów kultury (w zależności od polecenia w temacie) – **4 pkt**
6. Umiejętność porównania tych samych motywów w różnych tekstach kultury – **punkty rozmyte**
7. Umiejętność wnioskowania i logicznego myślenia – **punkty rozmyte**
8. Umiejętność podsumowania rozważań pod względem słów kluczowych w temacie dla właściwego uzasadnienia stanowiska – **punkty rozmyte**

²³ Kryteria rozmyte i przypisane im punkty rozmyte – pojęcia autorskie Beaty Prościak, określające wiedzę, umiejętności i czynności ucznia niezbędne do zaistnienia kryteriów punktowanych.

9. Umiejętność naprawy świata – 6 pkt (luka w algorytmie diagnostycznym nauczycieli)

Kryteria C

1. Poprawność rzeczowa – 4 pkt
2. Brak błędów kardynalnych – punkty rozmyte

Kryteria D

1. Odpowiednia ilość słów w tekście (minimum 250 słów) – punkty rozmyte
2. Umiejętność tworzenia poprawnej kompozycji rozprawki – 6 pkt

Kryteria E

1. Umiejętność tworzenia spójnego tekstu (spójność lokalna) – 2 pkt
2. Spójność pomiędzy poszczególnymi akapitami tekstu – punkty rozmyte

Kryteria F

1. Umiejętność używania poprawnego stylu (styl stosowny) – 4 pkt
2. Brak użycia słów niecenzuralnych – punkty rozmyte

Kryteria G

1. Umiejętność tworzenia tekstu poprawnego językowo – 6 pkt
2. Umiejętność tworzenia tekstu pod względem składniowym, frazeologicznym itp. – punkty rozmyte
3. Umiejętność używania słownictwa dopasowanego do kontekstu – punkty rozmyte

Kryteria H

1. Umiejętność tworzenia tekstu poprawnego pod względem zapisu (ortografia i interpunkcja) – 4 pkt
2. Brak błędów graficznych w zapisie – punkty rozmyte

Schemat uwzględnia proporcje skali punktacji „właściwej” i „rozmytej”

Autorskie kryteria składowe²⁴ powinny zaistnieć przy realizacji danego kryterium. Są one bardzo istotne, aby uczeń nie zrobił streszczenia lub parafrazy tekstu.

²⁴ Opracowane na podstawie wytycznych zawartych w Informatorze o egzaminie maturalnym z języka polskiego od roku szkolnego 2014-15, https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2015/Informatory/2015/Jezyk-polski.pdf [dostęp: 15. 05. 2018].

Schemat interpolacji wiedzy i umiejętności²⁵

C0	C0	C0	C0	A0	A0	A0	A0	A0	E0	E0	E0
C0	C	C0	A0		A		A0	E0	E	E0	E0
C0		C0	A0		A		A0	E0	E	E0	E0
C0	C0	C0	C0	A0	A0	A0	A0	A0	E0	E0	E0
D0	D0	D0	D0	B0	B0	B0	B0	B0	B0	B0	B0
D0	D		D0	B0	B1	B1			B		B0
D0		D0	B0	B1	B1				B		B0
D0		D0	B0	B1	B1				B		B0
D0	D0	D0	D0	B0	B0	B0	B0	B0	B0	B0	B0
F0	F0	F0	F0	G0	G0	G0	G0	G0	H0	H0	H0
F0	F		F0	G0		G		G0	H	H0	H0
F0		F0	G0		G		G0	H	H0	H0	H0
F0	F0	F0	F0	G0	G0	G0	G0	G0	H0	H0	H0

Legenda:

A₀, B₀, C₀, D₀, E₀, F₀, G₀, H₀ – punkty rozmyte (niepunktowane na maturze, wynikające z metody interpolacji wiedzy)

A, B, C, D, E, F, G – obszary kryteriów oceny rozprawki maturalnej (gdzie 1 kratka odpowiada 1 punktowi)

B1 – punkty właściwe dla modelu uczenia się „delta” – naprawianie świata (do uwzględnienia w kryteriach maturalnych)

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie powyższego schematu interpolacji wiedzy i umiejętności znaleziono lukę w algorytmie diagnostycznym nauczycieli. Stanowi ją uwzględnianie zarówno w nauczaniu, jak i egzaminowaniu elementu naprawy świata wywiedzionego z „Modelu delta (naprawianie świata)”²⁶.

W tabeli 2 przedstawiono kryteria oceny rozprawki uwzględniające uzupełnienie luki w algorytmie diagnostycznym nauczycieli.

²⁵ Pojęcie autorskie opracowane na podstawie: *Informator o egzaminie maturalnym z języka polskiego o roku szkolnego 2014-15*, s. 17, s. 140, https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2015/Informatory/2015/jezyk-polski.pdf [dostęp: 15.05.2018].

²⁶ B. Niemierko, M.K. Szmigel (red.), *Diagnozowanie umiejętności praktycznych w toku kształcenia i egzaminowania*, GRUPA TOMAMI, Łódź 2017, s. 31.

Tabela 2. Kryteria oceny rozprawki po uzupełnieniu luki w algorytmie

140 Egzaminator i egzaminator maturalny z języka polskiego od roku szkolnego 2014/2015

Kryteria oceny rozprawki

A	B	C	D	E	F	G	H
Sformułowanie stanowiska wobec problemu podanego w poleceniu	Uzasadnienie stanowiska	Poprawność rzeczowa	Zamysł kompozycyjny	Spójność lekka	Styl i tekstu	Poprawność językowa	Poprawność zapisu
Stanowisko jest sformułowane do problemu podanego w poleceniu	18 Uzasadnienie wale i uwagi, z uwzględnieniem najmniejszego braku 12 Uzasadnienie trafne i szerokie	4 Brak błędów rzeczowych	6 Kompozycja funkcjonalna	2 Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	4 Styl stosowany	6 Brak błędów lub nieistotne błędy nierafne	4 Zapis w pełni poprawny lub nieistotne błędy nierafne
Stanowisko jest częściowo sformułowane do problemu podanego w poleceniu	8 Uzasadnienie trafne, ale wąskie 4 Uzasadnienie częściowe	2 Nie więcej niż jeden błąd rzeczowy	3 Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	1 Znaczne zaburzenia spójności	2 Styl częściowo stosowany	3 Liczne błędy nierafne lub nieistotne błędy rafne	2 Liczne błędy nierafne lub nieistotne błędy rafne
Stanowisko jest nieważne lub brak stanowiska	0 Brak uzasadnienia stanowiska	0 Błędy rzeczowe	0 Brak zamysłu kompozycyjnego	0 Wypowiedź niespójna	0 Styl niestosowany	0 Liczne błędy rafne	0 Liczne błędy rafne

UWAGA

Jeli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach. Jeli w kategorii A praca uzyska 3 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach. Jeli praca składa się z mniej niż 250 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C. Poprawne są rzeczowe błędy kardynalne dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Z powyższych rozważań wynika, że obecnie istnieje niezagospodarowana dotąd nisza w nauczaniu i wychowaniu młodzieży, której wypełnienie powinniśmy uznać za priorytet współczesnej edukacji i kolejne wyzwanie dla nauczycieli.

Warto przyjrzeć się w tym kontekście chociażby jednemu z tematów matury pisemnej z języka polskiego z maja 2018 roku.

Temat brzmiał: **Tęsknota – siła niszcząca czy budująca ludzkie życie? Rozważ problem i uzasadnij swoje zdanie, odwołując się do fragmentu „Lalki”, całej powieści B. Prusa oraz wybranego tekstu kultury. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 250 słów.**

Natomiast po uzupełnieniu luki w algorytmie mógłby brzmieć następująco:

Tęsknota – siła niszcząca czy budująca ludzkie życie? Rozważ problem i uzasadnij swoje zdanie, odwołując się do fragmentu „Lalki”, całej powieści B. Prusa oraz wybranego tekstu kultury. Rozważ również alternatywny przebieg wydarzeń z lektury uwzględniający naprawę świata. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 250 słów.

W ten sposób uczeń miałby możliwość popisania się wiedzą z lektur, opierając swoje alternatywne poglądy na ich treści, w celu wyciągnięcia własnych wniosków. Obecnie temat maturalny nie zachęca uczniów do zmiany myślenia, ale bardziej promuje jedynie rozważania nad problemem, a nie rozwiązanie tego problemu, nie mówiąc już o potrzebie zauważania naprawy danej sytuacji, czy też zapobieganiu nieszczęściom. Dzięki takiemu rozwiązaniu model delta, proponowany przez Bolesława Niemierkę, można wykorzystać również w ocenianiu regulowanym, zewnętrznym. Przy czym model gamma byłby rozmyty i konieczny, aby zrealizować model delta. Płyńie stąd ostateczny wniosek, że trzeba naprawić świat, aby rozwiązać dany problem.

Bibliografia

Druki zwarte:

- Krystanek K., *Oddziaływanie agresywnych gier komputerowych na dorastającą młodzież*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2011.
- Niemierko B., *Między oceną szkolną a dydaktyką*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1991.
- Prościak B., *Szkoła bez agresji. Od mediacyjnego kształcenia do bezkonfliktowego wychowania*, Difin, Warszawa 2013.
- Pyżarski J., *Agresja elektroniczna wśród dzieci i młodzieży*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2009.

Artykuły:

- Lis J., *Uwalnianie książek. Nieco zmodyfikowana wersja boocrossingu, w którą zaangażowali się uczniowie liceum*, „Biblioteka w Szkole” 2016, nr 2, s. 12–13.
- Niemierko B., *Ocenianie naturalne umiejętności praktycznych* [w:] B. Niemierko, M.K. Szmigel (red.), *Diagnozowanie umiejętności praktycznych w toku kształcenia i egzaminowania*, GRUPA TOMAMI, Łódź 2017, s. 25–36.
- Sajewicz-Radtke U., *Skuteczne techniki uczenia się* [w:] B. Niemierko, M.K. Szmigel (red.), *Diagnozowanie umiejętności praktycznych w toku kształcenia i egzaminowania*, GRUPA TOMAMI, Łódź 2017, s. 127–140.
- Siwik W.M., *Czytanie jest OK!*, „Biblioteka w Szkole” 2016, nr 9, s. 22–23.